

04 πολιτισμός & βαρβαρότητα

■ ΤΟΥ Ηρόστρατου

Τρία πρόσωπα – πολλές ιστορίες

Ξέρω ότι η πολιτική παράδοση στην οποία ανήκω είναι καμιά φορά καχύποπτη απέναντι στην ατομική ενσάρκωση. Την εξατομίκευση. Υπάρχει ο φόβος μήπως πειραχτεί η συλλογική ισχύς, μήπως θλωθεί η δύναμη των ανωνύμων, μήπως γίνουμε, όπως το είπες, συνεχιστές των ηγεμονικών ατομικιστικών μοντέλων και διαιωνίσουμε έτσι την εξιστόρηση των «μεγάλων ανδρών»... Όμως για να γράψω με όση πνοή χρειάζεται, πρέπει να βάζω στόχο την ψυχή...

Ζοζέφ Αντράς

Το βιβλίο «Λογοτεχνία και Επανάσταση», που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, είναι ένας διάλογος ανάμεσα σε δυο συγγραφείς που είναι ταυτοχρόνως και δρώντα πολιτικά πρόσωπα. Ο Ζοζέφ Αντράς και η Καουτάρ Αρσί.

Ένα βιβλίο κομβικό το οποίο ανοίγει και προσεγγίζει μια σειρά από κομβικά ζητήματα που δεν αφορούν μόνον όσους γράφουν, αλλά όλους μας.

Σε προσεχές φύλλο της εφημερίδας ελπίζουμε να έχουμε κι εμείς έναν διάλογο μαζί τους. Για μένα ήταν η πόρτα που με οδήγησε στην ανακάλυψη των βιβλίων του Αντράς που κυκλοφορούν στο σύνολό τους στα ελληνικά από τις ίδιες εκδόσεις. Κι αν χρησιμοποίησα το μότο αυτό στην αρχή είναι γιατί τα τρία πρώτα που διάβασα αφορούν τρία διαφορετικά πρόσωπα, που έδρασαν σε τρεις διαφορετικές εποχές κι είχαν απολύτως διαφορετική κατάληξη.

- Ο Χο Τσι Μινχ, ο μετέπειτα ηγέτης του Βιετνάμ είναι το πρόσωπο που απασχολεί τον συγγραφέα στο «Μακριά, ο ουρανός του Νότου».

- Ο Καμίγ Ντεμουλέν, πρωτεργάτης της Γαλλικής Επανάστασης που θα καταλήξει στη γκιλοτίνα με εκτελεστές τους συντρόφους του, είναι ο ήρωας του «Για να σας πολεμήσουν».

- Ο Αλφόνς Ντιανού, λιγότερο γνωστός, μαχητής για την ανεξαρτησία της Νέας Καληδονίας, έπεσε νεκρός κάτω από σκοτεινές συνθήκες μετά από επίθεση σε αστυνομικό τμήμα στο νησί της Ουβέα και την απαγωγή ομήρων. Ξεκινώντας από τον τελευταίο, στο βιβλίο «Κανακός» (η ονομασία

που δίνουν στον τόπο τους οι αυτόχθονες Κανακ), παρουσιάζεται μια πραγματική εξαιρετική έρευνα που περιλαμβάνει μελέτη των πηγών, προσωπικές μαρτυρίες, βιβλία και κυρίως επιτόπια αναζήτηση, στα μέρη όπου συνέβησαν τα γεγονότα. Λογοτεχνία, χωρίς μυθοπλασία, ενίοτε και με λόγο που θα τον χαρακτήριζα ποιητικό, μας βοηθά να κατανοήσουμε σε βάθος τόσο το πρόσωπο, όσο και τα όσα οδήγησαν έναν φανατικό οπαδό της «μη-βίας» στη βία. Αλλά και να δούμε να ξεδιπλώνονται πολιτικά παιχνίδια, καθώς τα γεγονότα αυτά συμβαίνουν την άνοιξη του 1988 εν μέσω της αναμέτρησης για την προεδρία της Γαλλίας των Σιράκ και Μιτεράν, που τότε «συγκατοικούν», ο πρώτος ως πρωθυπουργός κι ο δεύτερος ως πρόεδρος.

Όπως γράφει, «ο δημοσιογράφος εξετάζει, ο ιστορικός φωτίζει, ο αντάρτης αναπτύσσει, ο ποιητής συναρπάζει. Απομένει στον συγγραφέα να πορευτεί ανάμεσα σε αυτούς τους τέσσερις αδερφούς: Δεν έχει την επιφύλαξη του πρώτου, την απόσταση του δεύτερου, την πειθώ του τρίτου, ούτε την ορμή του τελευταίου. Έχει μόνο την ελευθερία του, και μιλάει αυτοπροσώπως, πάει κι έρχεται, κουτσαίνοντας καμιά φορά, ανάμεσα σε βεβαιότητες και τα κουτσομπολιά, τις κραυγές των σωθικών και τις ετυμηγορίες, τα δάκρυα των ματιών και τον ίσκιο των δέντρων...»

Η παρουσίαση παίρνει τη μορφή ενός θρίλερ, παρά το γεγονός πως το τέλος είναι γνωστό από την αρχή.

Στην περίπτωση του Καμίγ Ντεμουλέν πάλι, χρησιμοποιώντας ως τίτλους των κεφαλαίων τους αριθμούς των φύλλων της εφημερίδας που εξέδιδε με τίτλο «Ο Παλιός Κορδελιέρος», πάλι έχει τη μορφή ενός θρίλερ, ενός δρόμου που οδηγεί στην καρμανιόλα.

Η Επανάσταση που τρώει τα παιδιά της, αλλά κι ένας στοχασμός που φθάνει στο σήμερα. Ένας δρόμος που χάθηκε στην πορεία.

Η προσέγγιση της ιστορίας θυμίζει αυτή του Eric Vuillard στην «14η Ιουλίου» (εκδόσεις Πόλις). Υπάρχει ο κεντρικός ήρωας αλλά ως μέρος ενός όλου. Και νιώθεις πως βρίσκεσαι εκεί, μέσα στις κρίσιμες στιγμές της ιστορίας.

Σε άλλο μήκος κύματος στο «Μακριά, ο ουρανός του νότου», ακολουθεί τα ίχνη του Νγκουγιέν Τατ Ναν στους δρόμους του σημερινού Παρισιού. Οι δρόμοι, τα σπίτια, οι πλατείες κρατάνε μικρά ίχνη της ζωής αυτού που θα γινόταν γνωστός σε όλο τον κόσμο ως Χο Τσι Μινχ. Μια υποδειγματική περιπλάνηση στην πόλη, αλλά και στοχασμοί πάνω στην Επανάσταση. Γράφει: «Δόξα και φήμη είναι τα οκτώ γράμματα της ίδιας ήττας - πόσο αίμα κάτω απ' το βάθρο των αγαμάτων, πόσες εγκαταλείψεις στη γυαλάδα των οθονών, πόσες παραλείψεις στις σκηνές των εγκωμίων...»

...Το είδωλο Χο Τσι Μινχ, ο περιώνυμος υπέρτατος ηγέτης, ελάχιστα σ' ενδιαφέρει. Τα πορτρέτα στα χαρτονομίσματα ενός Βιετνάμ ζεμένου στο άρμα του διεθνούς εμπορίου, ακόμα λιγότερο. Ποτέ δεν νοιάστηκες παρά μόνο για τους τελευταίους, τους χαμένους, τους καταραμένους, τους δυστυχημένους, τους αγνοημένους κι εκείνους, τους γεννημένους σε κακό φεγγάρι, που δε αξίζουν μία...»

Όμως αυτός ο μικροκαμωμένος άντρας, που δεν έχει γίνει ακόμη ο ηγέτης του Βιετνάμ, που περιπλανιέται στο Παρίσι κι αναζητά, αγωνίζεται είναι στο επίκεντρο. Κι ανακαλύπτουμε βήμα-βήμα τον αγώνα του.

Κι όπως ο συγγραφέας σημειώνει στο τέλος του βιβλίου, «θα μπορούσες να διαλέξεις να κόψεις τον άνθρωπο στα δύο, στον αντάρτη και στον επαναστάτη, να κρατήσεις μόνο το μισό απ' το οποίο γράφονται γλαφυρές ιστορίες», όμως αυτό θα έδειχνε «συγγραφική δειλία».

Κι αντιπαραβάλλει με τους μάρτυρες, που «έχουν το πικρό προνόμιο να μην απογοητεύουν: επειδή ίσως η Ρόζα Λουξεμπουργκ δεν πρόλαβε να γίνει υπουργός, ίσως γι' αυτό να χάραξες, λίγο καιρό πριν, το όνομά της στον τοίχο ενός χωριού στα βουνά της ζαπατιστικής Τσιάπας... Οι νικημένοι μας μας φωτίζουν, οι νικητές μας μας δοκιμάζουν. Ο αντάρτης είναι μεθυστικός, ο επαναστάτης φορτικός... Ο αντάρτης βλέπει με δυσπιστία τις επαναστάσεις, οι οποίες παρακμάζουν πάντα από έλλειψη εξέγερσης...»

Σε κάθε περίπτωση το βιβλίο δεν είναι μια απλή ιστορική αναδρομή, αλλά κάθε σελίδα είναι διάλογος με το σήμερα. Το βιβλίο γράφεται μέσα σε γεγονότα -κίτρινα γιλέκα- και τα αποτυπώνει.

Τα τρία βιβλία μαζί κι ας αναφέρονται σε τόσο διαφορετικές καταστάσεις, κι ας ακολουθούν άλλους δρόμους, μας ανοίγουν τη σκέψη και υπογραμμίζουν τη σημασία της Επανάστασης...

Το βιβλίο πραγματεύεται την πορεία γέννησης και διαμόρφωσης ποικίλων κοινωνικών ομάδων και πληθυσμών οι οποίοι μέσα από διαφορετικές ιστορικές διαδικασίες δημιούργησαν τον Νέο ελληνισμό. Εδώ αναλύονται όλες οι μορφές διαφοροποιήσεων, κοινωνικές, οικονομικές και ύστερα πολιτισμικές, και για κάθε κοινωνική ομάδα σε κάθε ευρύτερη γεωγραφική περιοχή. Η δράση των ομάδων αυτών σχημάτισε ένα διακριτό οικονομικό και πολιτιστικό χώρο στο πλαίσιο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, τον χώρο των Νέων Ελλήνων.

Βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ
ΕΤΟΣ ΙΑΡΥΘΕΙΟΣ 1983